הלכה · משנה תורה · מפרשים · השגות הראב״ד · ספר זרעים

השגות הראב"ד על משנה תורה, הלכות שמיטה ויובל

רבנו אברהם ב"ר דוד [הראב"ד] מפושקיירה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

השגות הראב"ד על משנה תורה, הלכות שמיטה ויובל

רבנו אברהם ב"ר דוד [הראב"ד] מפושקיירה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/השגות-הראבד-על-משנה-תורה-הלכות-שמיטה-ויובל/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ו 4
הלכה יא 4
פרק ב 4
הלכה ד 4
הלכה יא 4
הלכה יב 5
הלכה יג 5
פרק ג 5
הלכה ד 5
הלכה ו 5
פרק ד 5
הלכה ד 5
הלכה ו 5
הלכה טו 6
הלכה כא 6
הלכה כח 6
פרק ה 6
הלכה כ 6
הלכה כג 6
פרק ו 7
הלכה ג 7
פרק ז 7
הלכה ג 7
הלכה יג 7
הלכה יד 8
פרק ח 8
הלכה יז 8
פרק ט 8
הלכה ה 8
הלכה ז 8
הלכה ח 8
הלכה טז 9
הלכה כז 9
פרק י 9
הלכה ג 9
הלכה ו 9
פרק יב 10
הלכה טו 10
הלכה טז 10
פרק יג 10
הלכה י 10

פרק א

הלכה ו

אין מציתין את האור וכו' עד אבל אין משקין אותו. א"א נ"א ומשיירין את הזרעים משביעית למוצאי שביעית ומקיימין את העלין שבגג אבל אין משקין אותו:

הלכה יא

משרבו האנסים וכו'. א"א אנו קבלנו האנסים ארנונא שנוטל המלך חומש מפירות הארץ ומי שאינו עובדה גוזלין אותה ממנו והמקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל ולא היתה שביעית נוהגת בהם אלא מדבריהם בהם התירו לעבוד מפני האונס אבל לא במה שהחזיקו:

פרק ב

הלכה ד

מותר לאדם. א"א עיקם עלינו את הדרך ובלבל לשון משנתנו ונתן את הראשון אחרון כי לשון המשנה המדייר את שדהו עושה סהר לבית סאתים ועוקר שלש רוחות ומניח את האמצעית ונמצא מדייר בית ארבעת סאין וכו' ומוציא מן הסהר לתוך שדהו כדרך המזבלין והקשו בגמרא אנן תנינן שדה שניטייבה או נדיירה וכו' אלמא אסור לדייר והכא את אמרת מותר א"ר יונה מתניתין ברוצה להעמיד צאן בתוך שדהו פירוש לא לזבל אלא להעמיד שם צאנו לחלוב ולגזוז עושה מחיצות לסהר וכו' וכשיתמלא זבל מוציאו לשדה כדרך המזבלין פירוש כמו שפירשתי למעלה:

הלכה יא

לא ימלא אדם גיא עפר. א"א המשנ' לא דברה על זה כלל אבל היא כך אין בונין מדרגות ע"פ הגאיות ערב שביעית משיפסקו הגשמים מפני שמתקינן לשביעית אבל בונה הוא בשביעית משפסקו הגשמים מפני שמתקנן למוצאי שביעית ולא יסמוך בעפר (נ"א לא יסבוך בעפר) אבל עושה אותה חיץ כל אבן שהוא יכול לפשוט את ידו וליטול הרי זו תינטל. נמצא שעל המדרגה שעל שפת הגיא הוא מדבר כשבונה אותה בשביעית לא יעשנה בעפר מפני שמכשירה לזריעה אבל עושה הוא חיץ פירוש באבנים. וכל אבן שהוא יכול לפשוט את ידו כשעומד בר"ה וליטול אותה מתוך שדה חבירו תינטל ואין כאן משום גזל ובונין בה אבל מתוך שדהו לא מפני שהוא רוצה בקיומו דמנכש ויהיב עשבא עליהון:

הלכה יב

אבני כתף והן הנטלות וכו' עד מותר להביאן מ"מ. א"א ירושל' מ"מ אפילו מתוך שלו. והקבלן מביא מ"מ אפילו פחות מאבני כתף פירוש קבלן שקיבל לעשותו חייץ ואין חוששין שהוא מתכוון לחלוק את שדהו:

הלכה יג

פרצה שהיא סוגה. א"א זו הגירסא משובשת מצאתיה בירושלמי ולא יכולתי לתקנה ואינה על הדרך שכתב הוא ועוד תנן מקרין את הפרצה במועד ובשביעית בונה כדרכו:

פרק ג

הלכה ד

חורשין כל בית סאה כו' ואע"פ. א"א נ"ל מן הגמרא כמו שצריכים שלש אילנות שיהיו משולשים לששים מנה כן אמר זעירא ברבי חנינא שיהיו תשעה מתושעים לחשבון ששים מנה כל אחד יהיה ראוי לעשות תשיעית של ששים מנה רב ביבי בשם ר' חנינא דאמר משולשים קאי אשלשה אילנות וזעירא בר' חנינא דאמר מתושעים קאי אתשעה והוא הדין אחמשה וששה ושבעה דבעי מחומשים ומשושים ומשובעים וכן לכולן עד שיהיו עשרה וזה המחבר לא כיון יפה:

הלכה ו

היו עשויות שורה אחת מוקפות. א"א נ"ל מן הגמרא דאו מוקפות עטרה קתני במתניתין:

פרק ד

הלכה ד

ספיחים העולים וכו' עד לא גזרו עליו. א"א לא גזרו עליו איסור ספיחים אבל קדושת שביעית ודאי יש בה לאבדה אסור ושלא לעשות בה סחורה:

הלכה ו

ועד מתי אסורין ספיחי שביעית וכו' מר"ה ועד חנוכה. א"א חפשתי זו המימרא ולא מצאתיה לא במשנה ולא בתוספתא ולא בירושלמי ואולי הוציאה ממה שאמרו במשנה מאימתי נהנין ושורפין בתבן וקש של שביעית משתרד רביעה שניה ולפי שב"ד גוזרין תעניות שניות והן מגיעות עד חנוכה או סמוך לה סמך עליו וקבע זמן חנוכה וכל זה הבל ורעיון רוח וקשה מזה שלא אמרו אלא בתבן וקש שבשדה מפני שאותו שבשדה

נסרח עם הגשמים והרי הוא כמבוער אבל ספיחים אחרים מניין לו שיהא להם היתר ואולי בשעמדו בקרקע ורבה החדש על העיקר שההיתר מעלה את האיסור ברוב אבל זמן חנוכה מאין לו:

הלכה טו

עבר וזרעו בשביעית ויצא לשמינית וכו' עד וירקו מותר. א"א לא מצינו בזורע בשביעית שום היתר שהרי אמרו הנוטע והמבריך פחות מל' יום לפני ר"ה אסור לקיימן בשביעית והנוטע בשביעית במזיד יעקור ואין הולכין לא לחנטת פרי ולא לגמרו אלא משהשריש בשביעית יעקור ואין הולכין אחר חנטה אלא בפירות האילן הישן ולא אחר גמר פרי אלא בספיחין שיצאו מאליהן ואי משכחת לה בנזרעו לא משכחת לה אלא בשזרעו עכו"ם אי נמי במקומות שהשביעית מדבריהם דאפשר דלא אמרינן בהו יעקור:

הלכה כא

בצל שעקרו בשביעית וכו' עד והותר הכל. א"א בירושלמי לא עשה ר' אבהו מעשה אלא במרוכנים פירוש מרוכנים הטי נא כדך תרגום ארכיני כען כלומר מעקלין הצואר שלהן שלא יגדלו וכיון שעשה כן גלה דעתו דלא ניחא ליה בגידוליהן ואם גדלו אותן גדולין מותרין ומבטלין את האיסור ואי לא אסורין דמינח ניחא ליה וכנטועין לכתחלה דמו:

הלכה כח

עבר הירדן שביעית נוהגת בה. א"א עבר הירדן מה היה צריך להביאו מק"ו הרי לא החזיקו עולי בבל וכן סוריא:

פרק ה

הלכה כ

מרחץ שהוסקה בקש של שביעית וכו' עד מותר לרחוץ בה. א"א המשנה לא אמרה אלא מותר לרחוץ בה ואם מתחשב הוא לא ירחוץ ופירשו בגמרא אם אדם חשוב הוא לא ירחוץ ונ"ל דמותר לרחוץ דקתני ברישא בחנם קאמר אבל בשכר לא דהוי כסחורה ואם אדם חשוב הוא לא ירחוץ דחנם דידיה כשכר דמי ואם כדבריו אדם חשוב לא ירחוץ בשום מרחץ בשביעית ומאי איריא כשהוסק בתבן וקש של שביעית:

הלכה כג

ואם נתן הרי הוא כמבוער. א"א והוא שיישן עליו והכי איתא בירושלמי:

פרק ו

הלכה ג

כשמוכרין פירות שביעית וכו' עד ואוגד דברים שדרכן ליאגד. א"א לשון המשנה וב"ה אומרים את שדרכו ליאגד לבית אוגדין אותו לשוק ופירושו הואיל שדרכו לאגדו אפי' לאכלו בביתו כדי שידע בכמה אגודות הוא מסתפק בשבוע ג"כ כשימכור אותן בשוק אוגד אותו שאין אגודתו דרך סחורה אלא א"כ דרכו של ירק זה ליאגד אבל בין אגד לאגד לא שמענו הפרש:

פרק ז

הלכה ג

ואסור לאכול לאחר הביעור. א"א בחיי ראשי לא האיר ולא הצהיר מהו הביעור האוסר על כל אדם ואולי הוא סובר כי החילוק של ג' סעודות הוא גמר הביעור ואינו כן אלא בשיכלו פירות העיר ותחומיה מוציאין כל אדם מה שבבתיהם ומביאין אותם לאוצר ליד ב"ד והם מחלקים לכל אדם שלש סעודות כדי לשבת וכן בכל יום ויום עד שיכלו ואם אין שם אוצר ולא ב"ד מחלקין מוציאן לשוק ומפקירן ואף הוא יכול לחזור לזכות בהן ככל אדם ואוכל הזוכה בהן עד שיכלו אותם הפירות מכל הארץ ביהודה מכל ארץ יהודה ובגליל מכל הגליל ואחר שיכלו מכל הארץ אז יתבערו לגמרי לשריפה או לאיבוד ומאותו הביעור ואילך אינו אוסר במשהו לפי שאין לו שום היתר אבל לביעור הראשון כיון שיש לו היתר אכילת ג' סעודות אוסר במשהו וחייב לבער ביעורו מן הבית זה דעת ר"ש והוא שאמר כל הירק אחד לביעור שכל המינים שנכבשו בחבית כיון שכלה אחד מהם בשדה יבער את כולם מפני שהוא אוסר במשהו לזה הביעור אבל ר"א ורבי יהושע סברי הכל בנותן טעם ומר סבר הראשון נותן טעם באחרון ומר סבר האחרון נותן טעם בראשון ור"ג סבר אין הולכים בזה אחר נותן טעם שאין כאן איסור אכיל' אלא מצות ביעור בלבד הילכך דיו שיבער אותו המין בלבד וזהו עיקר של דברים הללו:

הלכה יג

שהרי מתקיים בארץ וכו'. א"א זו דברי ר"מ אף על פי שאינם כלים לדמיהם יש ביעור בסוף השנה שמחמיר בדמים יותר מהן אבל חכמים אומרים להן אין ביעור קל וחומר לדמיהן ומ"ש לא כרבי מאיר ולא כחכמים:

הלכה יד

וכל שאינו מיוחד וכו' עד הואיל ואינו לעצים יש לו ולדמיו שביעית. א"א אי אפשר לזה בלא שיבוש שאם אינו ממאכל אדם ולא ממאכל בהמה ולא ממין הצבעים ואינו לעצים הרי הוא תלוי במחשבה חשב עליו נותנין עליו חומרי אדם וחומרי בהמה חומרי אדם שיש להם שביעית חומרי בהמה שאסור לשלקן והם הסיאה והאזוב והקורנית ולא נתפרש באלו אם יש להם ביעור אם לא וכללו של דבר כל שאינו מתקיים בארץ יש לו ביעור ולדמיו ביעור ויש מין המתקיים בארץ שנחלקו עליו (ר"י) ר"מ וחכמים שר"מ אומר יש לדמיהם ביעור בסוף שנה שמחמירין בדמיהן יותר מהן והטעם מפני שפעמים שאינם מתקיימין והולכין בדמים להחמיר:

פרק ח

הלכה יז

לפיכך החשוד על הדבר דנו ומעידו. א"א כבר כתבתי למעלה בפי"ב מה' מעשר שאין לסמוך על זה:

פרק ט

הלכה ה

שחט את הפרה וחילקה וכו'. א"א אשתמיטתיה מאי דאמור בירושלמי דהאי מתני' ר"י היא דאמר הקפת החנות הראשונה משמט אבל לרבנן כל הקפת החנות אינה משמטת והא דפרה הקפת החנות היא:

הלכה ז

בד"א בשבועת הדיינין. א"א כמדומה לי דבר זה הוציאו מן הירושלמי במסכת שביעית האונס והמפתה והמוציא שם רע וכו' אמר רב יהודה בשם רב דר"מ היא דאמר במלוה הדבר תלוי וכל מעשה ב"ד [אינו משמט] (אלו גזרי דינין פשיטא דא מילתא מלוה שהיא נעשית כפרנית אינה משמטת כפרנית שהיא נעשית מלוה משמטת):

הלכה ח

הלוהו ותבעו וכפר בו וכו' עד והודה אחר וכו'. א"א הנה הוא סובר טעמא דחזר והודה או באו עדים משמט הא אם עמד בכפירתו אינו משמט כפשוטו של ירושלמי מלוה ונעשית כפרנית אינו משמט אולי אינו כמו שהוא סובר דלאו בכפירה תליא מילתא אלא או שפטרוהו ב"ד בשבועתו ונשבע קודם שביעית וחזר והודה או באו עדים או שמא

שהוא חוזר על מעשה ב"ד הסמוך לו ואמר מלוה שנעשית כפרנית ובא לב"ד וחייבוהו וכתבו לו זכותו שיטרוף אינו משמט דהיינו מעשה בית דין אבל כפרנית ונעשית מלוה כלומר שהאריך אותו והמתין עליו לרגלו משמט שאם הוא כמו שהוא פושט דברים כפשוטן מתניתין דשביעית קשיא והשביעית משמטת את השבועה וה"ז עומד בכפירתו דוק ותשכח כללו של דבר לא נמסר הגמרא אלא או לבעלי הקבלה או לבעלי הסברא הנכונה:

הלכה טז

אבל שמטה של תורה וכו'. א"א זה אינו מחוור דאביי הוא דאמר הכי אבל רבא פליג ואמר הפקר בית דין הפקר והלכך נוהג בכל זמן:

הלכה כז

ובדברים בלבד היא נדחית. א"א דבריו סותרין זה את זה:

פרק י

הלכה ג

שבעה עשר יובלין מנו ישראל. א"א זהו לדעת ר' יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן דאילו לרבנן בצרי להו שבע שכבשו ושבע שחלקו אלא שיעור יובלות קאמר ומאי דאמר שנת שש ושלשים היתה זהו לדעת רבנן דאילו רבי יהודה שנת שלש היתה ביובל:

הלכה ו

ושנת השמטה ידועה היא וכו' עד וכן בכל כו'. א"א הגאונים שאמרו שאין מונין משנת החרבן אלא שבע אולי ג"כ קודם החרבן כי יש מפרשים דסבירא להו כרבי יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן וסומכין את דבריהם למה שאמרו בגמרא דע"ז ונשקול מכל מאה תרתי ונשדי אפרטי כי אמרו אלו המפרשים לא יתכן לחשב אחר החרבן זכר לבנין חשבון אחר זולתי החשבון הראשון מ"מ אני איני סובר לא כדבריהם ולא כדבריו ואיני מפרש נשקול מכל מאה תרתי ונשדי אפרטי על דרך פירושם אלא לומר שאינם נותנים ליובל אחר חרבן שם זכר קדושה אלא כשאר שני שבוע שהם חול מ"מ חמשים חמשים הם מונין דלא כר' יהודה כמו שהיו מונין בתחלה ואולי דעת הגאונים כך הוא:

פרק יב

הלכה טו

אין סומכין אלא על חומה וכו' עד הרי היא כמוקפת. א"א חדוש גדול אני רואה בכאן דהוא סבר קדושת יהושע לא קידשה לעתיד לבא והדר אמר אע"פ שאינה מוקפת עתה הרי היא כמוקפת ר"ל שהקדושה הראשונה לא בטלה עד שבטלה הארץ חידוש גדול הוא זה ואין סומכין עליו שהראשונות בטלו משבטלה הארץ אע"פ שחומתה קיימת ואם נפלה חומתן מיד בטלה קדושתן:

הלכה טז

וכן לעתיד לבא. א"א הא דלא כרבי יוסי אלא במקומות שלא קידש עזרא:

פרק יג

הלכה י

ובן לוי או כהן שנטל חלק וכו'. א"א אם כן לא יטלו בהם תרומות ומעשרות כי הם היו תחת חלק הארץ והרי בביזת מדין לא נטלו חלק בישראל אלא בתרומה ובמצות יוצר הכל יתברך: